

מסכת סוטה

פרק חמישי כשם שהמים

דף כ"ז

דברים שדרשו בו ביום

במסכת ברכות מבואר, שכל מקום ששנו במשנה, "בו ביום", הכוונה ליום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בנשיאות, שבאותו יום נתרבו תלמידים, שנתנו רשות ליכנס לכל, שעד אותו יום, כשהיה רבן גמליאל נשיא, היה אומר, כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו, אל יכנס לבית המדרש, ובאותו יום שהושיבו רבי אלעזר בן עזריה בטל הדבר, ורבתה תורה בו ביום, ולא היתה הלכה תלויה בבית המדרש שלא פירשוהו.

ובמשנתנו הובאו ששה עניינים שנשנו בו ביום. (א) את מי המים בודקים. (ב) במי האשה נאסרת^א. (ג) דין שלישי לטומאה. (ה) אם תחומין דאורייתא. (ה) אופן שירת היס. (ו) דרגתו של איוב. ובעזה"י יתבאר עניינים אלו על סדר הגמרא.

את מי המים בודקים

כבר נתבאר, שאשה שקינא לה בעלה ונסתרה, בעלה משקה אותה את המים, והמים בודקים אותה, אם נטמאת בסתירתה, היא לוקה על ידם.

ומבואר במשנתנו, שכשם שהמים בודקים את האשה, כך הם בודקים את הבעל, ואם נטמאת בסתירה, כשם שהיא לוקה, כך הוא לוקה^ב. [=כשם שהמים בודקים אותה, כך הם בודקים אותו, כלומר את הבעל. וכנגד שנקט בה "אותה", נקט

^א שני אלו לא שנו בהם "בו ביום", אולם מתוך כך שנשנו עם הדינים האחרים ששנו בהם "בו ביום", משמע שגם הם שנו בו ביום. [רש"י].

^ב ירושלמי, "המאריים" אמר רבי תנחומא, מנין המאריים [=496] נגד רמ"ח אברים שיש בה ונגד רמ"ח אברים שיש בו. [] כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר הבעול, כך הן בודקין אותו. [] וכשם שהיא אסורה לאחיו של בעל, כך היא אסורה לאחיו של בעול. היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא נבדקת, אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק. [] בדקו אותו ולא אותה, אני אומר הזכות תולה. ניחא כמאן דאמר הזכות תולה לה, ואינו ניכרת, ברם כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת, הרי לא הוכרה. אלא אני אומר מים מגולים שתה ונצבה [=כלומר לא נטמאה ומה שלקה לא מחמת המים המרים אלא מים מגולים שתה ולקה]. הכין לא הוון בעייתא מבדקוניה אלא כדון [=כלומר אם לקה מחמת מים מגולים, לא היה לו ללקות באופן הזה, של צביית בטן וניפול ירך]. אלא אני אומר עם אחרים נסתרה, ולא כן סבירין מימר, לכשתשתה הוא נבדק [=כלומר לא נטמאת עם זה, והוא לוקה מחמת אחרת שנטמאה עימו]. תיפתר שהיה הוא מזיד והיא שוגגת, ובדקו אותו ולא בדקו אותה. [] בדקו אותה ולא בדקו אותו, אני אומר הזכות תולה ליה. ניחא כמאן דאמר הזכות תולה, ואינו ניכרת, ברם כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת, הרי הוא לא הוכר. אלא אני אומר מים מגולים שתה ונצבת. הכין לא הוה בעי מבדקוניה אלא כדון. אלא אני אומר עם אחרים נסתרה. מעתה גרש יהא מותר בה. תיפתר שהיה הוא שוגג והיא מזידה, ובדקו אותה ולא אותו. [תוס'].

בבועל "אותו". אבל בסיפא, שהזכיר הבעל כנגד הבעל, נקט לשון "בבועל" בפירוש, "כשם שהיא אסורה לבעל, כך אסורה לבעול".

דף כ"ח

לדעת רבי עקיבא, ענין זה למד מריבוי וי"ו בכתוב "ובאוי", כלומר לא רק בה יבואו המים, אלא גם בו. ושלוש פעמים נאמר "ובאוי". (א) לצוואה. כלומר שהקב"ה גוזר על המים שיבדקוה "והשקה את האשה את מי המרים המאריים ובאוי בה המים המאריים למרים" (במדבר ה' כ"ז), ומתוך כך שנאמר ריבוי וי"ו "ובאוי", הרי כאן צוואה לה וצוואה לו. (ב) לעשיה. להורות לישראל שיבדקוה המים, "והשקה את המים והקתה אם נטמאה ותמעל מעל פאישה ובאוי בה המים המאריים למרים וצביתה בטנה ונפלה ירכה והקתה האשה לאלה בקרב עמה" (במדבר ה' כ"ז), ומתוך כך שנאמר ריבוי וי"ו "ובאוי", הרי כאן עשיה לה ועשיה לו. (ג) לידיעה. כלומר להודיע לה היאך המים יהיו בודקים אותה, תחילה בטן ואחר כך ירך, "ובאוי המים המאריים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך והמרה האשה אמן אמן" (במדבר ה' כ"ב), ומתוך כך שנאמר ריבוי וי"ו "ובאוי", הרי כאן הודיעה לה והודיעה לו.

ולדעת רבי, אין לדרוש את הוי"ו במילה "ובאוי", ללמוד מכך שהמים בודקים גם את הבעל. ושלוש הכתובים הנ"ל צריכים ללמוד על בדיקת האשה, האחד לצוואה, והאחד לעשיה, והאחד לידיעה. וענין זה שהמים בודקים את הבעל למד ממה שנאמר, "ובאוי המים המאריים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך" (במדבר ה' כ"ב), שאין כוונת הכתוב לבטנה ולירכה של האשה, שהרי הדבר הזה כבר מבואר בכתוב, "וּצְבִיתָהּ בִטְנָהּ וְנִפְלָה יָרְכָה" (במדבר ה' כ"ז), אלא כוונת הכתוב הראשון היא שעל ידי שתשתה, ילקה גם הבעל בצבית בטן וניפול ירך.

אמנם, לדעת רבי עקיבא, הכתוב, "ובאוי המים המאריים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך", נצרך ללמד, שיש להודיע לאשה היאך תלקה, בטן תחילה ואחר כך ירך, שלא להוציא לעז על המים, שאינם מלקים כסדר הקללה. אך לדעת רבי, שני דברים יש ללמוד מהכתוב הזה, שכן אם הוא בא ללמד רק שיש להודיע לה היאך תלקה, היה ראוי לכתוב "בטנה" ו"ירכה", בלשון נקבה. ואם בא ללמד רק, שהבעל לוקה כמו האשה, היה ראוי לכתוב "בטנו" ו"ירכו" בלשון זכר. ועכשיו שנכתב "בטן" ו"ירך" סתם, הרי זה מלמד את שני הדברים הללו.

כשיש עוון בבעל אין המים בודקים את אשתו

מי שקינא לאשתו ונסתרה, שבכך נאסרה לו עד שישקה אותה את המים, אם בעודה אסורה לו בא עליה, מעתה אין המים בודקים אותה, שנאמר בפרשה "וְנָקָה הָאִישׁ מֵעוֹן וְהָאִשָּׁה הִיא תִשָּׂא אֶת עוֹנָה" (במדבר ה' ל"א), לומר, דווקא כשהאיש מנוקה מעוון, המים בודקים את אשתו, אבל כשאינו מנוקה מעוון, אין המים בודקים את אשתו.

למי הסוטה נאסרת

כבר נתבאר, שאשה שקינא לה בעלה ונסתרה, אסורה לבעלה עד שתשתה את

המים לברר הספק.

ומבואר במשנתנו, שכשם שהיא נאסרת לבעל, כך היא נאסרת לבעל, אפילו
אחר שיגרשה בעלה או ימות^א.

עוד מבואר מדברי רבי עקיבא ורבי ישמעאל בברייתא, שכמו כן היא נאסרת
מענה להינשא לכהן^ב, אפילו אחר מות בעלה. וכמו כן אם היא בת כהן, שעד
עתה היתה מותרת באכילת תרומה, מאחר שקינא לה בעלה ונסתרה, היא
נאסרת בכך^ג.

לדעת רבי עקיבא, ארבעה איסורים אלו למדים מהכתובים וריבוי הכתוב,
שכן שלוש פעמים נאמר בסוטה לשון טומאה^ד, לומר שהיא נאסרת. (א)
"וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה" (במדבר ה' י"ד). (ב) "וְהִי־תָה אִם נִטְמָאָה" (במדבר
ה' כ"ז). (ג) "אֲשֶׁר תִּשְׁקָה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה וְנִטְמָאָה" (במדבר ה' כ"ט). והכתוב
האחרון "וְנִטְמָאָה", מאחר שיש בו וי"ו לריבוי, הרי הוא כאילו נאמר בו שתי
פעמים לשון טומאה. ואם כן לענין ארבעה דברים נאמר בה שהיא טמאה,
ומכאן למדו שהיא אסורה לארבעה דברים אלו. (א) לבעל. (ב) לבעל. (ג)
לתרומה^ה. (ד) לכהונה. ואמר רבי יהושע, שכדברי רבי עקיבא אלו, היה דורש
זכריה בן הקצב.

ולדעת רבי ורבי ישמעאל, אין לדרוש את הוי"ו של הכתוב "וְנִטְמָאָה", ללמוד
ממנו טומאה רביעית, ואם כן, שלושה כתובים יש, המלמדים שהיא נאסרת
בשלושה דברים, ומכאן שהיא אסורה (א) לבעל, (ב) לבעל, (ג) לתרומה.

והסיבה לכך, שהכתוב השלישי מלמד שהיא נאסרת בתרומה, ולא מלמד
שהיא נאסרת לכהונה, כי האיסור לתרומה דומה יותר לאיסור לבעל ולבעל,
שהיא נאסרת בהם בחיי בעלה, מה שאין כן האיסור לכהונה, שאינו מועיל
לאוסרה לכהונה אלא לאחר מיתת בעלה, אבל בחייו, כל זמן שלא גירשה, היא
אסורה לכל, ומשיגרשה מיד היא נאסרת לכהונה מחמת היותה גרושה.

^א ירושלמי ... הוא מוזד והיא שוגגת, פשיטא שהיא מותרת לביתה [=לבעלה], גירש מהו שיהא
מותר בה [=הבעל]? אפשר לומר מוזד בה, ואת אמרת הכין, [כלומר אף שבעל היא מותרת בבעל
היא נאסרת]. [] הוא שוגג והיא מוזידה, פשיטא שהיא אסורה לביתה. גירש מהו שיהא מותר בה,
אפשר לומר יצאה מתחת ידו, ואת אמר הכין, [כלומר אף על פי שהבעל שוגג מאחר שהיא מוזידה
היא נאסרת בו]. [] ומנין שהדבר תלוי בה, שמעון ב"ר אבא בשם רבי יוחנן אמר, ואל אשת עמיך
לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה, בה הדבר תלוי, אם היתה מוזידה אסורה, שוגגת מותרת.
[תוס'].

^ב להלן יתבאר בעזה"י מנין שהיא נאסרת לכהן. אבל סוטה ודאי אסורה לכהן, מהכתוב, "זונה לא
יקחו". [רש"י]. אין להקשות, וכי ספק חמור מן ודאי, דאילו ודאי זינתה, מותרת בתרומה
ולכהונה, דהא בפרק אלמנה ביבמות מרבינן מובת כהן כי תהיה לאיש זר, כיון שנבעלה לפסול לה
שזר אצלה פסלה, ומרבינן גר עמוני ומואבי וכי ... דוקא בני הויה, לאפקי חייבי כריתות דלאו
בני הויה נינהו, אלמא דחייבי כריתות לא מפסלי בביתא, ואשת איש אינה נמי מחייבי כריתות,
ואם כן מספקא אמאי מיפסלי. ורש"י שיש שם אותה הגירסא ... [תוס'].

^ג להלן יתבאר בעזה"י מנין שהיא נאסרת בתרומה. אבל סוטה ודאי אסורה בתרומה מהכתוב, "כי
תהיה לאיש זר", כי תבעל לזר אצלה, "היא בתרומת הקדשים לא תאכל", ואין לך פסול גדול
מזה, כשהיא אשת איש ונבעלה לאחר. [רש"י].

^ד אבל "וְנִטְמָאָה" (במדבר ה' י"ג) לא ממניינא הוא, דאוקימנא לטומאה ודאית בעד
אחד בפרק קמא. [רש"י].

^ה אי לאו קראי איכא למימר דלא טמאה אלא לענין בעלה, דאיכא ספק חייבי מיתות בית דין על
ידו, אבל לענין תרומה וכהונה הוה אמינא אוקי איתתא אחזקה. אבל בירושלמי ... דריש חד
מהני תלתא קראי ליבם, והכי איתא התם, תני רבי מאיר אומר, שלש טומאות אמורות בפרשה,
אחד לבעל, ואחד לבעל, ואחד לתרומה, מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול
בתרומה? ... אמר רבי אבין, הכין איתאמרת, אחת לבעל, ואחת לבעל, ואחת ליבם ... [תוס'].

ומכל מקום, אף שמהכתובים הללו אין ללמוד אלא שהיא אסורה לבעל ולבעל
ולתרומה, מקל וחומר יש ללמוד שהיא נאסרת גם לכהונה. שכן גרושה בת
כהן מותרת בתרומה ובכל זאת אסורה לכהונה וכל שכן לסוטה שאסורה
בתרומה שתהא אסורה גם לכהונה^א.

ורבי עקיבא אומר, שאם היו רק שלושה כתובים, היינו למדים איסור לכהונה,
שהוא חמור יותר, ולא היינו למדים איסור תרומה, אף על פי שדומה לאיסור
בעל ובעל, ולכן הוצרכו ארבעה כתובים. א"נ די היה בשלושה כתובים ובקל
וחומר, כסברת רבי ישמעאל, ובכל זאת כתבה תורה ריבוי, שכן דרכה של
תורה, לכתוב גם דברים שהיינו יכולים ללמוד בקל וחומר [=מילתא דאיתא בקל
וחומר טרח וכתב לה קרא].

ספק טומאה

נאמר בפרשת סוטה, "וְעֵבֶר עֲלֵיו רִיחַ קִנְיָהּ וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה או
עֵבֶר עֲלֵיו רִיחַ קִנְיָהּ וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא לֹא נִטְמָאָה" (במדבר ה' י"ד), מתחילה
אמר הכתוב "וְהוּא נִטְמָאָה", ומשמע שנטמאה בוודאי, ולבסוף אמר הכתוב
"וְהוּא לֹא נִטְמָאָה", ומשמע שלא נטמאה. וממה נפשך קשה, אם נטמאה
בוודאי, למה משקה אותה, הלא היא אסורה. ואם לא נטמאה בוודאי, למה
משקה אותה, הלא יודעים אנו שהיא טהורה.

ומחמת הקושיות הללו אמרו, שכך היא כוונת הכתוב, "וְהוּא נִטְמָאָה ... וְהוּא
לֹא נִטְמָאָה", כלומר הדבר ספק, אם נטמאה או לא.

ומבואר, שבאופן הזה, שיש ספק אם נטמאה או לא, היא נאסרת, עד שתשתה
את המים, ויתברר הספק^א.

ומכאן יש ללמוד בקל וחומר, שכן דין ספק טומאת שרץ, שהספק טמא, שכן
הסוטה קלה היא, שאינה נאסרת אלא במזיד, ולא בשוגג^ב ולא באונס^ג, ובכל
זאת החמירה בה תורה, שמספק נאסרת, וכל שכן לטומאת שרץ, שמטמאה
אף בשוגג ובאונס, שתהא מטמאה אף מספק^ד.

^א וליכא למימר בת ישראל יוכיח, שאסורה בתרומה ומותרת לכהונה. דהכי פירושו, ומה גרושה
שמותרת לתרומה, אסורה לכהונה על ידי מעשה שנעשה בה, דהיינו גירושין, זו וכי אינו דין
שאסורה לכהונה על ידי זנות שנעשה בה, אבל בת ישראל מה שפסולה בתרומה אינו על ידי מעשה.
ועוד אם תנשא בת ישראל לכהן, תהא מותרת לתרומה, מה שאין כן באלו, שאין להם היתר
לעולם. בספרי מתני הכי, ומה גרושה קלה שמותרת לחזור למגרשה בישראל, פסולה מן הכהונה,
סוטה חמורה, דין הוא שפסולה מן הכהונה. [תוס'].

^ב ואם תאמר, וכי איצטרך קרא למיסר ספיקא. יש לומר, הכתוב אסורה קודם שתיה כאילו היא
ודאי, ואף על גב דליכא מלקות ... מיהו לאו הבא מכלל עשה איכא, ואפילו אם היא טהורה, נעשה
בביידי של מעלה אם בא עליה, כמו על חייבי עשה, ולא כשאר ספיקות כגון ספק חלב ספק שומן
ואכלו ונודע שהוא שומן, אף על גב דצריך כפרה וסליחה, מיהו לא חמיר בחייבי עשה. [תוס'].

^ג אשתו ואשת איש עמו בבית, ונתכוון לאשתו, ונודמנה לו זו, ואף היא שגגה, כסבורה שהוא
בעלה. [רש"י].

^ד דכתיב "והיא לא נתפשה" אסורה, הא נתפשה מותרת. [רש"י].

^ה ליכא למיפרך, נזיר ועושה פסח יוכיחו, שעשה בהן אונס כרצון ... ואפילו הכי לא עשה בהן ספק
טומאת התהום כודאי, לפי שטומאת התהום הלכה הוא, ולא סתרינן ק"ו מהלכה [] אבל הא איכא
למתמה, אמאי לא פרכינן מה לסוטה שכן רגלים לדבר, שהרי קינא לה ונסתרה ... משום דלעיל
מייירי בטומאה דבתר קיניו וסתירה דמהימן עד אחד, התם ודאי איכא רגלים, אבל הכא ילפינן
מסתירה דבתר קניא גרידא, דליכא למיפרך שכן קינא לה, דקניא לא חשיב רגלים בלא סתירה
... [תוס'].

בוודאי לא יאכל, אבל ספק טמא ספק טהור יאכל, כטהור. ומסוף הכתוב, "וְהַבְּשֵׂר כֹּל טָהוֹר יֹאכַל בְּשֵׂר" משמע, דווקא טהור בוודאי יאכל בשר, אבל ספק טמא ספק טהור לא יאכל, כטמא. ועל כרחך, החילוק הוא, שתחילת הכתוב מדבר בבשר, שהוא דבר שאין בו דעת להישאל, ולכן ספיקו טהור. וסוף הכתוב מדבר באדם, שיש בו דעת להישאל, ולכן ספיקו טמא.

אמנם אם היינו למדים זאת רק מהכתוב הזה, היה מקום לומר, שחילוק זה בין דבר שיש בו דעת לדבר שאין בו דעת, אמור, בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. ולפיכך למדו דין ספק טומאה גם מסוטה, לומר, שדווקא ברשות היחיד ספיקו טמא, ולא ברשות הרבים.

ואם היינו למדים דין ספק טומאה רק מסוטה, היה מקום לומר, שרק דבר שגם הנוגע וגם זה שנגעו בו יש בהם דעת להישאל, (כסוטה, שבעל ובעלת יש בהם דעת), ספיקו טמא, אבל כשרק אחד מהם יש בו דעת, [כאדם כנטמא משרץ], אינו כן. ולפיכך נאמר הכתוב הנ"ל, ללמד, שגם כשרק אחד מהם יש בו דעת, כאדם שנטמא משרץ, ספיקו טהור.

וולד שלישי לטומאה

השרץ הוא מאבות הטומאה, והנטמא בו נעשה וולד ראשון לטומאה, שכן נאמר בענין טומאת שרצים, "וְכָל כְּלֵי תְּרֵשׁ אֶשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֶשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטָּמָא וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ" (ויקרא י"א ל"ג), כלומר כל כלי חרס שיפול אחד מהשרצים אל תוכו, הכלי נטמא מהשרץ, ונעשה ראשון לטומאה, וחוזר הכלי, ומטמא כל מאכלים שבתוכו, ומכאן למדנו, שיש גם וולד שני לטומאה. והכתוב הזה אינו מחלק בין חולין לתרומה או קדשים, ואם כן למדנו מהכתוב הזה, שבכל הדברים הללו, יש וולד שני לטומאה.

ולדעת רבן יוחנן בן זכאי, בתרומה יש גם וולד שלישי לטומאה, כלומר, אם נגעה תרומה בוולד שני לטומאה, נעשית התרומה וולד שלישי לטומאה, [שלא כחולין, שאם נגעו חולין בוולד שני לטומאה, לא נעשו וולד שלישי, והרי הם בטהרתם כבתחילה].

ואף שאין הדין הזה מפורש במקרא, למד הוא מקל וחומר, כפי שביאר רב יהודה אמר רב. ומה טבול יום [=שהיה טמא וטבל היום ועדיין לא העריב משמו], שמותר בחולין, פוסל בתרומה¹, ככר שני שפסול בחולין, אינו דין שיעשה שלישי בתרומה².

קל וחומר זה לא זכיתי להבינו, ואפשר שכך הוא הקל וחומר, הנה לענין טבול יום מציינו, שהחמירה תורה בתרומה יותר מחולין, שטבול יום אסור בתרומה ומותר בחולין, ואם כן, הוא הדין לענין וולדות טומאה, יש לתרומה להיות חמורה מחולין, ואם חולין יש בהם וולד שני לטומאה, תרומה יהא בה וולד שלישי, ודיו ליכא למימר, שאם כן מפריד קל וחומר, כמו שפירש רש"י.

ואין להקשות על קל וחומר זה, ולומר, שדווקא לענין טבול יום שהוא אב הטומאה, [כגון שהיה טמא מת או זב], או טבול יום של שרץ [כגון אדם שנגע

אמנם, כשם שלענין סוטה האופן שבו היא נאסרת מספק, הוא כשנסתרה עם הבעל ברשות היחיד, כך האופן שבו יהא ספק טומאת שרץ טמא, כשהיה הספק ברשות היחיד.

וכמו כן כשם שהסוטה היא דבר שיש בו דעת לשאלו, אם נטמא או לא, כך האופן שהשרץ מטמא מספק הוא, כשיש דעת לשאלו אם נטמא או לא, כגון שהספק הוא באדם שנטמא בשרץ, או בטהרות שנתעסק בהן אדם, וניתן לשאלו את האדם, אם נטמאו בשרץ, ואומר איני יודע.

ומכאן אמרו, דבר שיש בו דעת להישאל, ברשות היחיד³ ספיקו טמא, ברשות הרבים² ספיקו טהור¹. ושאין בו דעת להישאל, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ספיקו טהור¹.

דף כ"ט

ואמר רב גידל אמר רב, שענין זה שיש חילוק בין דבר שיש בו דעת להישאל לדבר שאין בו דעת להישאל, יש ללומדו גם מהכתוב, "וְהַבְּשֵׂר אֶשֶׁר יִנָּע בְּכֹל טָמֵא לֹא יִנָּע בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַבְּשֵׂר כֹּל טָהוֹר יֹאכַל בְּשֵׂר" (ויקרא ז' י"ט). שמתחילת הכתוב, "וְהַבְּשֵׂר אֶשֶׁר יִנָּע בְּכֹל טָמֵא לֹא יִנָּע בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל", משמע דווקא בשר טמא

¹ בתוספתא דטהרות, יש דברים ברשות הרבים ועשאו כרשות היחיד. קופה ברשות היחיד גבוה עשרה טפחים, והטומאה בתוכו, ספק נגע ספק לא נגע, ספיקו טהור, הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק לא נגע, ספיקו טמא. היתה כפושא על כתיפו, וככר תרומה כרוך בסיב או בנייר, ונתן בתוכו, ספק נגע ספק לא נגע, טהור, הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק לא נגע, ספיקו טמא. חמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים, וטומאה נתונה על גביו, ספק נגע ספק לא נגע, ספיקו טהור, פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע, ספיקו טמא. סלע ברשות הרבים, גבוה עשרה טפחים, וטומאה עליו, ספק נגע ספק לא נגע, ספיקו טהור, עלה לראשו, ספק נגע ספק לא נגע, ספיקו טמא. היה זה רוכב על חמורו, וזה רוכב על חמורו, אחד טמא ואחד טהור, ספק נגע זה בזה ספק לא נגע, רבי יעקב מטמא, ורבי יוסי מטהר. בנו של זה רוכב על כתיפו, ובנו של זה רוכב על כתף, אחד טהור ואחד טמא, ספק נגע זה בזה ספק לא נגע, רבי יעקב מטמא, ורבי יוסי מטהר. היתה חבילה על כתיפו, והרוק מדובק בכותלה למעלה מעשרה טפחים, ספק הטיט ספק לא הטיט, רבי יעקב מטמא, ורבי יוסי מטהר, שהיה רבי יעקב אומר, כל שהוא למעלה מעשרה טפחים בשות הרבים, הרי הוא כרשות היחיד, ורבי יוסי אומר, כל שדרך חילוכו ברשות הרבים טהור. ועוד מפרש התם דין בקעה בימות החמה ובימות הגשמים, אלו הן ימות החמה, משתעקר תבואה, ואלו הן ימות הגשמים, משתדד רביעה שניה, ובפרק מי שמת מפרש, הא דאמרינן בימות החמה רשות הרבים לטומאה, לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים, אבל עברו עליו ימות הגשמים, רשות היחיד לכאן ולכאן. [תוס'].

² ונראה דלא חשבינן טומאה ברשות הרבים, אלא היכא דספיקא היתה יכולה להיות גלויה לכל ... [תוס'].

³ בפרק קמא דשחיטת חולין ... אמר, דספק טומאה ברשות הרבים הלכתא גמירי לה מסוטה, דמשמע דדוקא במקום סתירה טמא, אבל שלא במקום סתירה גמירי דטהור ודאי הוא. ותימה למאי איצטריך הלכתא, לימא העמד טהור על חזקתו, ואימור לא נטמא ... ויש לומר, אי לאו הלכתא דגמרינן דברשות הרבים טהור, הוה אמינא סתירה דנקט קרא, לא דבר הכתוב אלא בהווה, והוא הדין לכל ספק טומאה בכל מקום שנולדה, דמסברא אין לטהר זו יותר מזו, וסלקט דעתך אמינא, דגזירת מלך כך היא, בכל ספק טומאה, הלכך איצטריך הלכתא להעמיד ספק טומאה ברשות הרבים אחזקתה, דלא מחתינן ליה טומאה מספק. [תוס']. ירושלמי ... ומפני מה ספק רשות הרבים טהור, אמר להו מצינו שהציבור עושין את הפסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאים, אם טומאה ודאית הותרה לצבור, קל וחומר לספק טומאה, וסיום הברייתא בתוספתא דמסכת טהרות פרק הנבילות השחוטות, רבן שמעון בן גמליאל אומר, מפני מה ספק רשות היחיד טמא וספק רשות הרבים טהור, מפני שאפשר לישאל ליחיד, ואי אפשר לישאל לרבים. [תוס'].

⁷ ותימה מאי שנו דמטהרינן דבר שאין בו דעת להישאל, הואיל ולא דמי לסוטה, ובכי האי גוונא לא מטהרינן. ויש לומר דהכי הלכתא גמירי לה. אי"נ עיקר הדבר שאין בו דעת להישאל נפקא לן מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ... [תוס'].

¹ כדאמרינן ביבמות בהערל, תלתא קראי כתיבי, טבל ועלה מותר לחולין ולמעשר, העריב משמו אוכל בתרומה, הביא כפרתו בטומאה שהיא בת קרבן, מותר בקדשים. [רש"י].

² ודיו ליכא למימר, דאם כן בטל ליה קל וחומר, דהא שני בתרומה מקרא משתמע כי חולין, וקיימא לן, דהיכא דמפרד קל וחומר, לא אמרינן דיו. [רש"י].

שלישי לטומאה, לא רק בתרומה, אלא אף בחולין, ומקרא מפורש דרש, שכן הכתוב ממנו למדו שיש וולד שני לטומאה, הוא הכתוב הנ"ל, "וְכָל פְּלִי תִרְשֵׁ אֶשֶׁר יִפֵּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֶשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", כלומר השרץ מטמא את הכלי להיות ראשון לטומאה, והכלי חוזר ומטמא אוכל שבתוכו להיות שני לטומאה, ולא נאמר "כל אֶשֶׁר בְּתוֹכוֹ טמא", לומר שהאוכל שהוא שני טמא בלבד, אלא כך נאמר, "כל אֶשֶׁר בְּתוֹכוֹ יטמא", כלומר יטמא אחרים, ומכאן שהשני עושה גם שלישי, ואפילו בחולין, שהכתוב דיבר בכל דבר ולא חילק בין חולין לתרומה.

ואמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי, שהיית אומר, עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי, שאין לו מקרא מפורש מן התורה שהוא טמא, והלא רבי עקיבא תלמידך, מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא אף בחולין.

ולדות טבול יום בקדש

כבר נתבאר, שמדין תורה, טבול יום אסור בתרומה וקדשים, ופוסל אותם במגעו, אבל הם אינם חוזרים ומטמאים את הנוגע בהם, כן הוא דין התורה ולהלן יתבאר אם חכמים עשו מעלה בקדשים, שיהיה טבול יום מטמא בהם יותר מדין תורה.

לדעת אבא שאול, עשו מעלה בקדש, להיות **טבול יום כראשון לטומאה, מטמא שנים, ופוסל אחד**. כלומר, הנוגע בו יהיה שני לטומאה, והנוגע בשני יהיה שלישי לטומאה, [ושני ושלישי קרויים טמאים שמקלקלים אחרים], והרביעי הוא עצמו פסול אבל אינו חוזר ופוסל אחרים.

ולדעת רבי מאיר, טבול יום הרי הוא כשאר **שני לטומאה, שמטמא אחד ופוסל אחד**. כלומר, הנוגע בו יהיה שלישי לטומאה, [והוא קרוי טמא שמקלקל אחר], והרביעי הוא עצמו פסול, אבל אינו חוזר ופוסל אחרים.

ולדעת חכמים, טבול יום שווה בתרומה ובקדשים, שהוא **פוסל אחד**, כלומר פוסל אוכל ומשקה שנוגע בהם, אבל הם אינם חוזרים ומטמאים.

ולד רביעי לטומאה בקדש

ענין זה, שבקדשים יש גם וולד שלישי לטומאה, מפורש הוא בכתוב, שנאמר, "וְהַבְּשֵׂר אֶשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמְאָה לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל" (ויקרא ז' י"ט), כלומר, בשר קדשים שיגע בכל דבר הקרוי "טמא", נפסל בכך. ודבר שהוא שני לטומאה, נקרא **טמא, שנאמר בענין מאכל הנתון בכלי חרס שנטמא משרץ, "כל אֶשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", כלומר המאכל שנגע בכלי שהוא ראשון, נעשה שני, ונקרא טמא, ואם כן, בשר קדשים שנגע בו, הוא בכלל הכתוב "וְהַבְּשֵׂר אֶשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמְאָה לֹא יֵאָכֵל", ומכאן שבקדשים יש גם וולד שלישי לטומאה.**

ואמר רבי יוסי, שבקדשים יש גם וולד רביעי לטומאה, כלומר, אם נגע בשר קדשים בוולד שלישי לטומאה, נעשה הבשר וולד רביעי לטומאה, [שלא כתרומה, שאם נגעה בוולד שלישי לטומאה, לא נעשית וולד רביעי, והרי היא בטהרתה כבתחילה].

ואף שאין הדין הזה מפורש במקרא, למד הוא מקל וחומר, ומה מחוסר כיפורים [=שהיה טמא וטבל והעריב שמשו ועוד לא הביא קרבן טהרתו בטומאות

בשרץ^א], שהוא ראוי להיות אב הטומאה, [שהיה נעשה אב הטומאה על ידי מת או זיבה], החמירה בו תורה שיפסול את התרומה, אבל דבר שאינו אב הטומאה ואינו ראוי להיות אב הטומאה, כגון וולד שני לטומאה, לא יפסול את התרומה. והסיבה שאין לומר כן, כי מצינו, שכלי חרס, שאינו אב הטומאה, ואינו ראוי להיות אב הטומאה, פוסל את התרומה, והוא הדין לשני לטומאה.

ואין לחזור ולהקשות, שכלי חרס, טעם אחר יש בו שפוסל את התרומה, שכן מצינו בו חומרא יתירה, שמטמא מאורו בלא נגיעה, [שכל הנכנס לחללו טמא אף אם אינו נוגע בו], אבל אוכל שהוא שני לטומאה, לא יעשה תרומה שלישי לטומאה. והסיבה שאין לומר כן, כי מצינו, שטבול יום פוסל את התרומה, אף על פי שאין בו חומרא זו לטמא מאורו.

ואם כן הטעם שטבול יום מטמא תרומה, אינו משום שהוא ראוי להיות אב הטומאה, וכמו כן הטעם שכלי חרס פוסל תרומה, אינו משום שהוא מטמא מאורו, וטעם אחד יש לשניהם במה שהם פוסלים תרומה, והוא שהם קרויים טמאים^ב, וכל שכן לאוכל שהוא שני לטומאה, שהוא טמא אף בחולין, שיהא פוסל את התרומה, להיות שלישי לטומאה.

ולדעת רבן יוחנן בן זכאי, אין להקשות על קל וחומר זה, הלא שני הדברים שמצינו בהם שהם פוסלים את התרומה, כלומר טבול יום וכלי חרס, בכל אחד יש בו חומרא יתירה, זה ראוי להיות אב הטומאה, וזה מטמא מאורו, ולכן כל אחד מהם פוסל את התרומה, מה שאין כן אוכל שהוא שני לטומאה, שאין בו שום חומרא, לא יהא פוסל את התרומה להיות שלישי. והסיבה שאינו חושש לקושיה זו, כי לדעתו, מאחר שאין דבר אחד שבו שניהם חמורים, אין החומרא שיש בכל אחד בפני עצמו גורמת, וגם אוכל שני שאין בו את אחת החומרות הללו יטמא תרומה.

אמנם אף שכן היא דעת רבי יוחנן בן זכאי, היה דואג שיבוא דור אחר, ויאמר שיש להקשות כן על הקל וחומר ולדחותו, ויבואו ויאמרו שאין וולד שלישי לטומאה בתרומה [וכל שכן בחולין].

ובו ביום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות דרש רבי עקיבא, שיש וולד

^א אדם שנגע בשרץ ראשון לטומאה היה, ולא אב הטומאה, וכי טבל הותר לחולין ואסור לתרומה, ואפילו לנגיעה, דכתיב נמי הערב שמש בכלים, במים יובא וטמא עד הערב וטהר, והא לנגיעה הוא, להשתמש בו בתרומה, ואשמעינן דכלי טבול יום פסל ליה. [רש"י].

^ב טבול יום איקרי טמא דכתיב "ובא השמש וטהר", מכלל דעד השתא טמא. וכלי חרש כתיב "יתנור וכירים יותץ טמאים". [רש"י]. ובכל הספרים כתיב, הצד השוה שבהן, שמותר בחולין ופוסל בתרומה. ולהך לישנא אין אדם יכול לפרש, איזהו כלי חרש שמותר בחולין ופוסל בתרומה. ובדוחק גדול יש לפרש כלי, חרש המוקף צמיד פתיל, שמציל על חולין שבתוכו, ואין מציל על התרומה שבתוכו. [והרבה מגומינן ותשובות וביטול שיטת הגמרא יש בדבר. חדא דלא אשכחן דאינו מציל בתרומה, דבחינה אמר אין חטאת ניצלת בצמיד פתיל, אבל תרומה לא תנן בה. ועוד אין זה פוסל בתרומה, דהא לא פסיל מידי, אלא אינו מגין, ומאיליה היא נטמאת מאהל המת. ועוד כל הצד השוה שבגמרא שבא ללמוד חומר צריך שיהא חומר זה קל, דקאמר הצד השוה שבהן שמוותרין בחולין, ואין זו שיטה בכל הגמרא. [ולשון שפירשתי, אל תשיבני מה שאומר כלי חרש יוכיח, שהיה לו להביא הוכחה בדבר הדומה לטבול יום, שאף על פי שטהור לחולין, פסול לתרומה, שאין זו תשובה, דאין צריך הוכחה אלא לטתור תשובתו, שתולה טעם החומרא דפסול תרומה מפני שהוא אב הטומאה, וקא מהדר ליה כלי חרש יוכיח שאין בו חומר זה, ופוסל, וכן שיטת רוב הדיינים, כי ההוא דכל הבשר, מנין לבשר בחלב שאסור בהנאה, קל וחומר, ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה, אסורה בהנאה, בשר בחלב שנעבדה בו עבירה בבישולו, אינו דין שאסור בהנאה, מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר, חמץ בפסח יוכיח, מה לחמץ שבו כרת, כלאי הכרם יוכיח, והא כלאי הכרם נעבדה בו עבירה בזריעתה, וחמץ בפסח נמי עבר בבל יראה, ולא דמו לערלה בקולא דידה, וקא הוא הוכחה. [רש"י].

במזיד], דעת כל אלו, שאין שני עושה שלישי בחולין.

הטעונים טבילה מדברי סופרים

יש שהם טהורים מהתורה, וחכמים גזרו עליהם טומאה עד שיטבלו, [והם מנוים במסכת שבת בשמונה עשר דבר שגזרו בית שמאי ובית הלל], כגון מי שבא ראשו ורובו במים שאובים, והאוכל חצי פרס אוכלים טמאים, וסתם ידים שהצריכום טבילה, ומבואר במסכת פרה, שכל אלו גזרו עליהם חכמים שיהיו הם כשניים לטומאה.

ולפיכך, אם נגעו טמאים אלו בקדשים, טימאו את הקדשים שנגעו בהם להיות שלישי לטומאה, שיהיו אותם קדשים פוסלים קדשים אחרים להיות רביעי לטומאה. שבקדשים אף הוולד הרביעי לטומאה נפסל.

ואם נגעו בתרומה, פסלו אותה, שתהא היא עצמה שלישי לטומאה, אבל היא אינה פוסלת תרומה אחת להיות רביעית. שבתרומה הוולד השלישי נפסל, אבל וולד רביעי לטומאה, אין בה.

ובחולין הם מותרים לגמרי אף באכילה, שהרי השני אינו פוסל את החולין להיות שלישי, שאין בחולין אלא וולד ראשון ושני בלבד.

ולדעת רבי מאיר, מעשר שני דינו כחולין, והם מותרים בו באכילה [של פירות]. וחכמים חולקים, ואומרים, שהם אסורים לאכול מעשר שני. אבל בנגיעה הכל מודים שהם מותרים.

האוכל אוכלים טמאים

מדין תורה, אדם אינו מקבל טומאה, לא על ידי מגע באוכלים ומשקים טמאים, ולא על ידי אכילתם, אבל חכמים גזרו עליו טומאה, כשאוכל אוכלים טמאים¹ [כשיעור חצי פרס, בין כשאוכל אוכל ראשון לטומאה, ובין כשאוכל אוכל

¹ מבואר במסכת שבת, שהסיבה שגזרו טומאה על האוכל אוכלים טמאים, כי פעמים אדם אוכל אוכלים טמאים, ושותה משקים של תרומה, ונוגעים באוכלים שבגופו, ויאמר, כשם שמותר לגעת בפנים, כך מותר לגעת בחוץ. והקשה רבי"א הלוי זצ"ל, אלמא דאוכלין טמאין פוסלין את הגויה בכביצה, דאפילו כביצה מטמאין למשקין דתרומה דשדי לפומיה, והתנן בפרק כיצד משתתפין, חציה לבית המנוגע, וחצי חציה לפסול את הגויה, דהיינו שני ביצים. (א) ותיריך מורי, אין דרך בני אדם לשתות אלא לאחר אכילת שני ביצים, וקודם לכן מילתא דלא שכחא היא. ואין נראה לר"י תירוץ זה, חדא שאפילו בלשון לא דקדק, שבכאן הוא אמר לפסול את הגויה, ולשם הוא אומר אלו פוסלין בתרומה, משמע אפילו במגע, ובכאן לא גזרו אלא טומאת פנים אטו טומאת חוץ, ועוד היאך אנו אומרים ביומא פרק אחרון אמר רב פפא הנח לטומאת גויה דלאו דאורייתא, ומותיב, מי אמר רב פפא הכי, והכתיב לא תטמאו בהם, ואמר רב פפא מכאן לטומאת גויה דאורייתא, ומתריך מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, ואם היה מגזרת י"ח דבר, וכי בזה היה טועה בעל הגמרא שהם דאורייתא, והלא פשט איסורם בכל העולם. (ב) אלא ודאי נראה, דתרי גזירות הווי, חדא גזירת טומאת פנים אטו טומאת חוץ, דהיינו פסול גויה, דהרואה סבר דמותר להגיע טומאה למשקין, דהא זה כשאוכל תרומה ואחר כך שותה משקין טמאים, ונוגעין זה בזה בתוך מעיו, ולא חיישין להכי נמי לא נחוש אפילו בחוץ, להכי גזרו, ודוקא בשני ביצים, אבל בכביצה, לא שהרי האוכל כביצה מתעכל בתוך מעיו, ונשאר בין שיניו, ולכשיהיה בבני מעיו יפחת הרבה מכביצה, ואין אדם טועה, שאפילו אוכל אוכלין טמאין בכביצה ושותה משקין דתרומה לא יאמר אם כן טהורין הן בכביצה אפילו בחוץ, דהא בפנים לא היה כביצה, שהרי נתעכל האוכל, ולא היה כשיעור לטמא, ודוקא באוכלין מוצרין יותר מכשיעור, משום דמתעכל, אבל משקין פסלי גויה בכדי רביעית, דאין דרך משקה להתעכל בתוך מעיו. ואם תאמר, היה להן להוסיף יותר מעט, מכל מקום, כיון דנחית לשיעוריה, העמיד אותה על שני ביצים, שהוא שיעור ידוע, וגזירה אחרת אותה

הצריכות קרבן], שמותר בתרומה, פוסל בקודש, שלישי שפסול בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקודש².

אפשר שכך הוא הקל וחומר, הנה לענין מחוסר כיפורים מצינו, שהחמירה תורה בקדשים יותר מתרומה, שמחוסר כיפורים אסור בקדשים ומותר בתרומה, ואם כן, הוא הדין לענין וולדות טומאה, יש לקדשים להיות חמורים מתרומה, ואם תרומה יש בה וולד שלישי לטומאה, קדשים יהא בהם וולד רביעי, ודיו ליכא למימר, שאם כן מפרך קל וחומר, כמו שפירש רש"י.

ואמר רבי יוחנן, טעמו של בריבי, כלומר טעמו של רבי יוסי, שהוא חכם וגדול הדור, אינו יודע מה הוא, שלומד רביעי בקודש מקל וחומר, הלא קל וחומר זה תשובתו בצדו, שכן מצינו לענין טבול יום, שתרומה וקדשים שווים הם, שטבול יום פוסל אחד ותו לא, כדעת חכמים לעיל, ואם כן, אפשר שגם לענין סדר וולדות הטומאה, בשניהם יש שלישי לטומאה, ולא יותר.

והקשה רב פפא על דברי רבי יוחנן, מנין לו שדעת רבי יוסי כדעת חכמים, שלענין טבול יום תרומה וקדשים שווים, ויקשה לו, שכן יהיה לענין סדר הוולדות, ולא יהא רביעי בקדש, הלא אפשר שדעת רבי יוסי כדעת אבא שאול [או רבי מאיר], שגם לענין טבול יום, קדשים חמורים מתרומה, והוא הדין לענין סדר וולדות הטומאה, ויהיה רביעי בקדש.

והשיבו על דברי רב פפא, שעל כרחך דעת רבי יוסי אינה כדעת אבא שאול, שאם היתה דעתו כדעת אבא שאול, היה לו ללמוד דין רביעי בקדש מטבול יום, שאם טבול יום שאינו פוסל בחולין, מביא לידי רביעי בקדש, קל וחומר לשני, שפסול בחולין, שמביא לידי רביעי בקדש³.

דף ל'

דעת הרבה חכמים שאין שני עושה שלישי בחולין

לעיל נתבאר שלדעת רבי עקיבא שני עושה שלישי אף בחולין ולדעת רבן יוחנן בן זכאי דווקא בתרומה שני עושה שלושי אבל בחולין לא.

ואמר רב אסי או רבה בן איסי אמר רב, שכל החכמים הללו (א) **רבי מאיר** ובני מחלוקתו, [בברייתא להלן, בענין הטעונים טבילה מדברי סופרים], (ב) **ורבי יוסי**, [לעיל, שלמד שלישי לקדש מהתורה, ורביעי מקל וחומר, ואם לדעתו יש שלישי בחולין, היה לו ללמוד רביעי בתרומה וחמישי בקדש], (ג) **ורבי יהושע** [להלן, לענין הטעונים טבילה מדברי סופרים]. (ד) **ורבי אלעזר** [להלן, לענין וולד ראשון הראוי לחזור ולעשות שני ושלישי ורביעי]. (ה) **ורבי אלעזר** [להלן, בענין הפרשת חלה מעיסה שנטמאה

² ולא תימא דיו לבא מן הדין להיות כדון ... דאם כן בטיל ליה הא קל וחומר, דשלישי בקודש לא איצטריך ... [רש"י].

³ ועדיף ללמוד מטבול יום ולא ממחוסר כיפורים שכשילמד מטבול יום, שמענין מינה תרתי. (א) שמע מינה אוכל הבא מחמת טבול יום, דסבירא ליה כאבא שאול. (ב) ושמע מינה שלישי הבא מחמת שני, נהי דחמישי בקדש לא אמר דנייתי מינה, כדקעביד בטבול יום, דהתם מעלה דרבנן היא, ובקודש מקודש מיירי, ורבי יוסי מדאורייתא קאמר, אבל רביעי מיהא אייתי מינה. [רש"י]. תימה ... ונראה דאפילו הכי הוי ניחא ליה טפי לעשות שלישי מקל וחומר ראשון, כגון שלישי הבא מחמת שני, דאלימ טפי למיעבד רביעי, ממאי דמייתי ליה ממחוסר כיפורים, שצריך למייתי שלישי גופיה מקל וחומר דטבול יום דפסול בתרומה, אף על גב דבין כך ובין כך הוי קל וחומר בן קל וחומר, מיהו לאלומי כח שלישי עדיף ליה טפי. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון 63ח
מסכת סוטה כ"ז – ל"א

שנ], או כששותה משקים טמאים, וגזרות אלו הם מכלל שמונה עשר דבר. ונחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, איזו טומאה גזרו על האוכל הזה.

א. לדעת רבי אליעזר, הכלל הוא, שהאדם האוכל, נעשה טמא, כמו המאכל שהוא אכל, ולפיכך:

- **האוכל מאכל שהוא ראשון לטומאה, נעשה גופו ראשון לטומאה,** [לעשות אפילו את החולין הנוגעים בו שני לטומאה].

- **והאוכל מאכל שהוא שני לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה,** [לעשות את התרומה הנוגעת בו שלישי לטומאה].

- **והאוכל מאכל שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו שלישי לטומאה,** [לעשות את הקדשים הנוגעים בו רביעי לטומאה].

ומאכלים טמאים אלו שאכל, הם מאכלים של חולין, ואף שבסתם חולין אין שלישי לטומאה, יש אופן שיש שלישי לטומאה אף בחולין, והוא, כשנשמרו בעליו בטהרתו של האוכל, כאילו הוא תרומה.^נ

ב. ולדעת רבי יהושע, לעולם הוא נעשה שני לטומאה, וכפי שיתבאר:

- **האוכל מאכל שהוא ראשון לטומאה, הרי הוא כמי שנגע בראשון לטומאה, שהוא נעשה שני לטומאה,** [שתרומה הנוגעת בו, נפסלת להיות שלישי לטומאה.

וקדשים הנוגעים בו, נטמאים להיות שלישי לטומאה, העושה אף רביעי לטומאה]. והטעם לכך, כי אין ראוי שהאדם האוכל יהא חמור ממש כמו מה שאכל, ודין שיהא כמי שנגע במה שאכל.

- **והאוכל מאכל שהוא שני לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה,** [שתרומה הנוגעת בו נפסלת להיות שלישי לטומאה. וקדשים הנוגעים בו נטמאים להיות שלישי לטומאה, העושה אף רביעי לטומאה].

כאילו נגע במאכל, ואין להחמיר עליו שיהא כמאכל עצמו. הטעם לכך שהאוכל מאכל שני לטומאה, נעשה גם הוא עצמו שני לטומאה, כי מצינו כן גם לעניין נגיעה, שאוכל שני לטומאה עושה אוכל אחר שנוגע בו, שיהא גם הוא שני לטומאה, וזה כשיש משקה טופח על האוכל, שאז המשקה שנגע באוכל הטמא,

נעשה ראשון לטומאה, [שלעולם משקים נעשים ראשון לטומאה, אף כשנטמאו משני לטומאה, חוץ מאם נגעו בטבול יום], והמשקים הללו, חוזרים ועושים את האוכל השני, שני לטומאה, ומאחר שמצינו שיש מאכל שנעשה שני לטומאה מחמת נגיעה במאכל אחר שהוא שני לטומאה, גזרו שגם אדם האוכל מאכל שני לטומאה, יהיה שני לטומאה, [אבל לא החמירו על האדם להיות כמשקים שנגעו במאכל שני לטומאה, שהם נעשים ראשון לטומאה, כי רק במשקים החמירו כן, משום שראויים ביותר לקבל טומאה].

של שבת, שגזרו בכביצה אף על מגע. [ ] ואתה של שחיטת חולין, דאמר עולא, האוכל אוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה, נפסל גופו מלאכול בתרומה, איני יודע לפרש אם היה מאותה גזירה ראשונה, מכל מקום, למה גזרו, אי משום טומאת חוץ, הלא אפילו אם היה נוגע בשלישי שבתרומה לא היה נפסל, שאין שלישי עושה רביעי בתרומה, כדמוכח התם ... ואם תאמר מגזרה שניה, ומשום משקין דאכיל אוכלין טמאין ושתה משקין דתרומה, אם כן למה נפסל גופו, יהיה טמא אפילו במגע, ואם תאמר גזרה שלישית היא, מכל מקום הטעם לא נודע, אלא אם כן נאמר רבו בגזרות וגזרו גזירה לגזרה. ולפי פירוש הקונטרס, שפירש בשחיטת חולין אינו נראה ואינו מיושב יפה, שמפרש האוכל אוכל ראשון זהו חצי פרס, שהרי אנו אומרים מאי טעמא, דילמא אכיל אוכלין טמאין, ושתה משקין דתרומה, וזהו אפילו בכביצה. ע"כ לשון ספר הישר. [תוס'].²

כנון שבעליהם כהן, ורגיל בתרומה, וקיבל עליו לאכול חולין שלו בטהרת תרומה, כדי שיהא רגיל לתרומותיו בטהרה הזקוקה להן. [רש"י].

- **והאוכל מאכל שהוא שלישי לטומאה, לעניין קדשים נעשה גופו שני לטומאה,** [שקדשים הנוגעים בו, נטמאים להיות שלישי לטומאה העושה רביעי], **ולעניין תרומה נעשה גופו שלישי לטומאה,** [שאינו פוסל תרומה הנוגעת בו, אבל הוא עצמו אסור לאכול תרומה]. **והסיבה לחילוק הזה היא, משום שמאכל זה שאכל, שהוא שלישי לטומאה, הוא חולין שנעשו על טהרת תרומה,** [כמבואר לעיל], **ומאחר שלא נשמר מטומאת המאכלים הללו אלא כשמירת תרומה, אין השמירה הזו מועילה לעניין קדשים, ולפיכך, אף שלעניין תרומה, המאכלים נחשבים כשלישי לטומאה, לעניין קדשים, יש להחמיר עליהם, להחשיבם כראשון לטומאה, ולדעת רבי יהושע, האוכל מאכל שהוא ראשון לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה. ומכל מקום למדנו מכאן, שאין שני עושה שלישי בחולין, אלא כשנעשה על טהרת תרומה או טהרת קדש, אבל חולין סתם אין שני עושה שלישי.**

וולד ראשון הראוי לעשות וולד רביעי לקודש

רבי אליעזר אומר, שוולד ראשון לטומאה, בין כשהוא עצמו חולין, ובין כשהוא עצמו תרומה, ובין כשהוא עצמו קודש. בכל שלושת האופנים הללו, הראשון הזה עושה שני לטומאה, בחולין ובתרומה ובקודש. ושני זה, עושה שלישי לטומאה בתרומה ובקדש, אבל לא בחולין. ושלישי זה עושה רביעי לטומאה בקדש אבל לא בתרומה וחולין.

ויש מי שחולק על רבי אליעזר, ואומר, שוולד ראשון לטומאה, שהוא עצמו חולין, אינו חמור כל כך, ואינו עושה אלא שני, שיעשה שלישי, אבל רביעי לטומאה אינו עושה.

הפרשת חלה מעיסה שנטמאה במזיד

הלש עיסה, מצווה להפריש ממנה חלק לכהן, ודינו כדין התרומה, שנאמר, "רְאִישִׁית עֲרִסְתֶּכֶם חֶלֶה תְּרִימוּ תְּרוּמָה כְּתֻרִימוֹת גֶּרֶן כֶּן תְּרִימוּ אֹתָהּ" (במדבר ט"ו כ).¹

ומבואר במסכת חלה, שכשהעיסה טהורה, יש להפריש ממנה אחד מעשרים וארבעה לחלה. ואם העיסה טמאה בשוגג או באונס, די להפריש ממנה אחד מארבעים ושמונה לחלה. ונחלקו שם חכמים, מה הדין כשהעיסה נטמאת במזיד.

לדעת תנא קמא, יפריש ממנה אחד מעשרים וארבעה בטומאה, כדי שלא יהא חוטא נשכר, אבל אין דרך להפריש ממנה בטהרה.

ורבי אליעזר אומר, שיש לו ללוש עיסה אחרת, טהורה, להפריש ממנה חלה על שתי העיסות יחד, ונמצא הכהן מקבל כל שיעור חלה טהורה, אמנם מאחר שמצווה לתרום מן המוקף, כלומר מן הדבר הסמוך², יש צורך לחבר את שתי העיסות יחד קודם הפרשת החלה מהטהורה, והאופן שבו יוכלו לחבר את שתי העיסות, להיחשב כעיסה אחת, ולא תטמא הטהורה מהטמאה, הוא, שיקרב זו אל זו, ויתן ביניהן עיסה קטנה שאין בה שיעור כביצה, שהוא השיעור

² מוקף לשון מחובר ומקורב, כמו אין מקיפין שתי חביות במסכת ביצה. ומקרא נפקא לן, "והרמותם ממנו" מן המוקף לו. [רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיהלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון 63ח
מסכת סוטה כ"ז – ל"א

עיסה קטנה בין עיסה טמאה לעיסה טהורה, אף אם תטמא העיסה הקטנה שבאמצע, ותהיה שניה לטומאה, לא תחזור ותטמא את הטהורה להיות שלישי לטומאה.

ומחלוקתם היא מחמת טומאת העיסה הקטנה שבאמצע. לדעת רבי אליעזר אין בכך כלום אם תטמא העיסה הקטנה שבאמצע שהרי אינו עומד להפרישה חלה ולדעתו מותר לטמא חולין שבארץ ישראל. וחכמים אומרים אף על פי שהעיסה הזו חולין היא מכל מקום אסור לגרום לה טומאה שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל.¹

[במדבר ל"ה ד"ה] ומג'רשי הערים אשר נתנו ללויים מקיר העיר וחוץ אֶלֶף אָמָה סָבִיב. ומד'תם מחוץ לעיר אֶת פְּאֵת קִדְמָה אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֶת פְּאֵת נֶגֶב אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֶת פְּאֵת יָם אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֶת פְּאֵת צָפוֹן אֶלְפִים בָּאָמָה וְהָעִיר וְהָעִיר בְּתוֹךְ זֶה יְהִיָּה לָהֶם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים.

איסור תחומין

כלל בידינו, שאסור לצאת בשבת חוץ לתחום מקום שבינתו, והתחום הוא אלפיים אמה. [אם שבת בעיר, כל העיר היא מקום שבינתו, ומהלך כל העיר וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח. ואם שבת חוץ לעיר, מקום שבינתו הם ארבע אמותיו, ומהלך ארבע אמותיו וחוצה להם אלפיים אמה לכל רוח]. אך נחלקו חכמים אם דין זה הוא דין תורה או תקנת חכמים.

ובו ביום שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות, דרש רבי עקיבא מהכתובים, שאיסור תחומין הוא מהתורה, שכן שני כתובים נאמרו בענין ערי הלויים, כתוב אחד אומר, "ומד'תם מחוץ לעיר אֶת פְּאֵת קִדְמָה אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֶת פְּאֵת נֶגֶב אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֶת פְּאֵת יָם אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֶת פְּאֵת צָפוֹן אֶלְפִים בָּאָמָה וְהָעִיר בְּתוֹךְ זֶה יְהִיָּה לָהֶם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים", ומשמע שאלפיים אמה נתונים להם. וכתוב אחד אומר, "וימג'רשי הערים אשר נתנו ללויים מקיר העיר וחוץ אֶלֶף אָמָה סָבִיב", ומשמע שאלף אמה נתונים להם, ועל כרחך כדי שלא יהיו הכתובים סותרים זה את זה, כך כוונת הכתובים, אלף אמה קנויים להם ממש, להיות להם מגרש, [רחבה פנויה מזריעה ומביתים ומאילנות לנוי העיר להיות לה לאויר], ואלפיים אמה לא נתנו להם להיות שלהם, אלא לענין תחום שבת, שעד אלפיים אמה הוא תחומן, ומכאן שתחומין דאורייתא.²

ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, שאיסור תחומין אינו מהתורה, אלא מדברי חכמים, ושני הכתובים הללו יש ליישבם באופן אחר, אלף אמה

שאוכל מטמא אוכל⁴, וכך, אף שהעיסה הקטנה עצמה תקבל טומאה מהעיסה הטמאה, לא תחזור ותטמא את הטהורה.

ובברייתא מבואר, שלדעת רבי אליעזר, יוכל לתת בין העיסות גם עיסה שיש בה שיעור כביצה.

ולהלן יבואו מספר אופנים, בביאור טעמי המחלוקת הזו.

א. נחלקו אם שני עושה שלישי בחולין.

מתחילה היו חכמי בית המדרש סבורים, שהאופן שבו אמר רבי אליעזר, שיכולים להפריש חלה מהעיסה הטהורה על הטמאה, הוא אף כשהעיסה הטמאה היתה ראשון לטומאה, ונמצא שהעיסה האמצעית נטמאת ממנה להיות שני לטומאה, ובכל זאת אינה חוזרת ומטמאה את העיסה הטהורה, שהרי הטהורה אינה תרומה או חלה אלא טבל, והרי היא בחולין, שאין בהם שלישי לטומאה.

ואף על פי שהטבל הזה עדיין עומד להוציא ממנו חלה [=טבל לחלה], לדברי הכל, אינו נידון כחלה, להיות נעשה שלישי לטומאה, [ורק כשיפריש החלה, ויקרא לה שם חלה, תהיה אותה חלה ראויה להיות שלישי לטומאה, אולם כשיפריש החלה, כבר אינה נוגעת בשני לטומאה].

וכל זה כדעת רבי אליעזר, האומר, שאין שני עושה שלישי בחולין, ולכן העיסה הטהורה אינה נטמאת.³

אבל לדעת חכמים, שני עושה שלישי בחולין, ואם יעשה כן, תטמא העיסה הטהורה.³

ב. נחלקו אם חולין הטבולין לחלה נידונים כחלה.

לדברי רב מרי בריה דרב כהנא, אפשר שהכל מודים שאין שני עושה שלישי בחולין. ומהטעם הזה התיר רבי אליעזר לתת הטהורה סמוך לטמאה, כשתהיה עיסה קטנה באמצע, שהרי אפילו תהא האמצעית שניה, לא תטמא את הטהורה, שהיא נחשבת חולין אף על פי שהיא טבולה לחלה.

וחכמים אומרים, שעיסה זו, שהיא טבולה לחלה, אינה נידונית בחולין, אלא כחלה, ולכן יש בה שלישי לטומאה, ואם יתן אותה סמוך לטמאה, וביניהם עיסה אחרת, אם יהיה באמצעית כביצה, תהיה האמצעית שניה לטומאה, ותחזור ותעשה את הטהורה שלישי לטומאה.

ג. נחלקו אם מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל.

עוד אפשר, שלדברי הכל, חולין הטבולין לחלה אינן נידונים כחלה, אלא בחולין. ולדברי הכל, אין שני עושה שלישי בחולין. ואם כן, לדברי הכל, כשיתן

¹ [א] ותנא דמתניתין ותנא דברייתא אליבא דרבי אליעזר נמי בהא פליגי. דתנא דמתניתין סבר, אף על גב דמותר לגרום לה טומאה, מיהו כל כמה דאפשר למעוטי, לא מפשינן להו לגרום להו טומאה בחנם, והא אפשר בהכי, הלכך כביצה לא, דחשיב. ותנא דברייתא סבר, כיון דמותר לגרום, לא שנה שיעורא רבא, ולא שנה שיעורא זוטרא, דאפילו בכדי ביצה נמי מותר לגרום. [ב] אי נמי תנא דמתניתין סבר, דילמא נגע חלה באמצעית אחר קריאת השם, ותנא ברא לא חייש. [ג] **הענין: דהא משמע דאי הוה משתעי קרא דאלפים אמה בלויים, דהוה סבר דתחומין דרבנן, אלא טעמא משום דמשתעי בשבת. והא יליף לתחומין בפרק מי שהוציאוהו מגזרה שוה מקום ממקום ומקום מניסה** וכי' אם כן אפילו הוה משתעי בשדות וכרמים, הוי מצי למילף בהו גזרה שווה דמקום דכתיב גבי שבת היינו אלפים, דהא פריך התם ונילף מקיר העיר וחוצה, אף על גב דההוא קרא משתעי לדברי הכל בלויים, **ובסוף פרק קמא דעירובין משמע, מאן דסבר דתחומין דאורייתא, נפקא לן מאל יצא איש ממקומו.** [תוס'].
² [א] ותנא דמתניתין ותנא דברייתא אליבא דרבי אליעזר נמי בהא פליגי. דתנא דמתניתין סבר, אף על גב דמותר לגרום לה טומאה, מיהו כל כמה דאפשר למעוטי, לא מפשינן להו לגרום להו טומאה בחנם, והא אפשר בהכי, הלכך כביצה לא, דחשיב. ותנא דברייתא סבר, כיון דמותר לגרום, לא שנה שיעורא רבא, ולא שנה שיעורא זוטרא, דאפילו בכדי ביצה נמי מותר לגרום. [ב] אי נמי תנא דמתניתין סבר, דילמא נגע חלה באמצעית אחר קריאת השם, ותנא ברא לא חייש. [ג] **הענין: דהא משמע דאי הוה משתעי קרא דאלפים אמה בלויים, דהוה סבר דתחומין דרבנן, אלא טעמא משום דמשתעי בשבת. והא יליף לתחומין בפרק מי שהוציאוהו מגזרה שוה מקום ממקום ומקום מניסה** וכי' אם כן אפילו הוה משתעי בשדות וכרמים, הוי מצי למילף בהו גזרה שווה דמקום דכתיב גבי שבת היינו אלפים, דהא פריך התם ונילף מקיר העיר וחוצה, אף על גב דההוא קרא משתעי לדברי הכל בלויים, **ובסוף פרק קמא דעירובין משמע, מאן דסבר דתחומין דאורייתא, נפקא לן מאל יצא איש ממקומו.** [תוס'].
³ [א] ותנא דמתניתין ותנא דברייתא אליבא דרבי אליעזר נמי בהא פליגי. דתנא דמתניתין סבר, אף על גב דמותר לגרום לה טומאה, מיהו כל כמה דאפשר למעוטי, לא מפשינן להו לגרום להו טומאה בחנם, והא אפשר בהכי, הלכך כביצה לא, דחשיב. ותנא דברייתא סבר, כיון דמותר לגרום, לא שנה שיעורא רבא, ולא שנה שיעורא זוטרא, דאפילו בכדי ביצה נמי מותר לגרום. [ב] אי נמי תנא דמתניתין סבר, דילמא נגע חלה באמצעית אחר קריאת השם, ותנא ברא לא חייש. [ג] **הענין: דהא משמע דאי הוה משתעי קרא דאלפים אמה בלויים, דהוה סבר דתחומין דרבנן, אלא טעמא משום דמשתעי בשבת. והא יליף לתחומין בפרק מי שהוציאוהו מגזרה שוה מקום ממקום ומקום מניסה** וכי' אם כן אפילו הוה משתעי בשדות וכרמים, הוי מצי למילף בהו גזרה שווה דמקום דכתיב גבי שבת היינו אלפים, דהא פריך התם ונילף מקיר העיר וחוצה, אף על גב דההוא קרא משתעי לדברי הכל בלויים, **ובסוף פרק קמא דעירובין משמע, מאן דסבר דתחומין דאורייתא, נפקא לן מאל יצא איש ממקומו.** [תוס'].
⁴ פחות מכביצה אינו מטמא את החלה, ואף על פי שהוא עצמו מקבל טומאה, כדתיניא בתורת כהנים, "מכל האוכל אשר יאכל", מלמד שהוא מיטמא בכל שהוא, יכול יטמא לאחרים בכל שהוא, תלמוד לומר "אשר יאכל", ודרשינן ליה בפרק בתרא דיומא, אוכל הנאכל בבת אחת, ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת. [רש"י].
² [א] ותנא דמתניתין, דאמר לרבי אליעזר פחות מכביצה, לאו משום דאית ליה שני עושה שלישי, אלא משום דכמה דאפשר למעוטי טומאה דאמצעית ממעוטי, דאסור לגרום טומאה לחולין, אלא משום תקנת תרומה הוא דשרי, והא אפשר בהכי. [ב] אי נמי משום דילמא לא מיזדהר בה, שלא תגע חלה באמצעית זו אחר קריאת השם. [רש"י].
³ ואמנם אם יתן באמצע פחות מכביצה, לא תטמא הטהורה, מכל מקום אסור, דילמא אתי למעבד כביצה, ומטמא אמצעית, והדרא ומטמא לחלה. [רש"י].

נתונים ללוויים להיות להם מגרש, ואלפיים אמה, כלומר האלף הנוספים, נתנו ללוויים להיות להם שם שדות וכרמים.

אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ.¹

אפילו קטנים ועוברים אמרו שירה

דרש רבי יוסי הגלילי, בשעה שעלו ישראל מן הים, נתנו עיניהם לומר שירה. וכיצד אמרו שירה? עולל מוטל על ברכי אמו, ותינוק יונק משדי אמו,² כיון שראו את השכינה, עולל הגביה צוארו, ותינוק שמת דד מפיו, ואמרו "זֶה אֱלִי וְאֶנְהוּ" (שמות ט"ו ב), שנאמר "מִפִּי עוֹלָלִים וְיִנְקִים יִסְדָּתָ עֹז" (תהלים ח' ג).

היה רבי מאיר אומר, מנין שאפילו עוברים שבמעמי אמרו שירה, שנאמר, "בְּמִקְהֵלוֹת [כשנקהלו על הים] בָּרְכוּ אֱלֹקִים ה' [אף תינוקות] מִמְקוֹר יִשְׁרָאֵל" (תהלים ס"ח כ"ז), שנעשית להן כרס כאספקלריא המאירה, וראו.

דף ל"א

עבודת איוב את הקב"ה

כל ימיו של רבן יוחנן בן זכאי היה דורש, שלא עבד איוב את הקב"ה אלא מיראה, כלומר מדאגת הפורענות שלא תבוא עליו, שנאמר, "אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עֵזֶר אִיּוֹב שְׁמוֹ וְהָיָה הָאִישׁ הַהוּא תָם וְיָשָׁר וְיָרָא אֱלֹקִים וְסָר מִרָע" (איוב א' א), "יָרָא אֱלֹקִים", ולא אוהב אלקים.

ובו ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות דרש רבי יהושע בן הורקנוס, שלא עבד איוב את הקב"ה אלא מאהבה, שנאמר "הֲנָהּ יִקְטְלֵנִי לֹא אֶיְחָל אֶךְ דָּרְכֵי אֵל פָּנָיו אוֹכִיחֵנִי" (איוב י"ג ט"ו), כלומר אפילו יהרגני איחל לו. ואמנם מהכתוב הזה אין ראייה ברורה, ועדיין הדבר שקול, שאפשר לפרש דבריו באופן אחר, שאם יהרגנו, לא ייחל לקב"ה, [ואין להביא ראייה מאופן הכתיבה, שכן מצינו פעמים שנכתב "לא", והמשמעות היא "לו", כמו בכתוב "בְּכָל צָרְתָם לֹא צָרָה, שנכתב "לא", ואי אפשר לפרש כן, שאין הקב"ה חושש לצרת ישראל, אלא אדרבה צר לו בצרתם, וכמו שמשמע מהמשך הכתוב, "וּמִלְאָהּ פָּנָיו הוֹשִׁיעַם בְּאֶהְבָּתוֹ וּבְחֶמְלָתוֹ הוּא גָאֵלם וְנִשְׁלַם וְנִשְׁאָם כֹּל יָמֵי עוֹלָם"]. אבל כתוב אחר מלמד שעבודת איוב היתה מאהבה שכך אמר "הֲלִיָּהּ לִי אִם אֶצְדִּיק אֶתְּכֶם עַד אֲגֹנֶעַ לֹא אֶסִיר תַּמְתִּי מִמְּנִי" (איוב כ"ז ה'), מלמד שמאהבה עשה.

אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי, שהיית דורש כל ימך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה, והלא יהושע תלמיד תלמידך [תלמידו של רבי עקיבא היה], למד שמאהבה עשה.

וגם רבי מאיר אמר, שעבודת איוב היתה מאהבה, שכן נאמר באיוב "יָרָא אֱלֹקִים", וכן נאמר באברהם "וְעֵתָה יָדַעְתִּי כִּי יָרָא אֱלֹקִים אֶתְּהָה" (בראשית כ"ב י"ב) ומעתה, כשם שעבודת אברהם מאהבה היתה, כמו שנאמר "זָרַע אֲבָרָהָם

[שמות ט"ו א] אֵז וְשִׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵה' וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר אֲשִׁירָה לֵה' כִּי גָאָה גָאָה סוֹס וְרָקְבוֹ רָקְמוּ בָּסִם.

כיצד אמרו ישראל שירה

שירת הים פותחת במילים, "אֵז וְשִׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵה' וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר", ואין "לְאֹמֶר" האומר כאן כשאר "לְאֹמֶר" שבמקרא, כגון "וַיִּדְבַּר ה' אֶל מֹשֶׁה לְאֹמֶר", שברוב המקומות כוונת הכתוב, שאמר הקב"ה דבריו למשה, שיחזור ויאמר לישראל, אבל כאן אין לומר כן, ובא הכתוב ללמד דבר אחר. ולהלן יתבאר בעזה"י, מה שדרש בזה רבי עקיבא בו ביום שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות, ומה שדרשו בזה חכמים אחרים.

לדעת רבי עקיבא, הכתוב "לְאֹמֶר" מלמד, שכל מה שהיה משה אומר, היו העם חוזרים ואומרים דבריו הראשונים, כגדול המקרא את ההלל להוציא ציבור ידי חובתם, שהוא אומר פסוק פסוק את כל ההלל, והציבור עונה אחריו בכל פעם את ראש הפרק,¹ וכמו כן בזה, על כל פסוק ופסוק מהשירה שאמר משה, היו העם עונים אחריו את ההתחלה, "אֲשִׁירָה לֵה'". משה אמר "אֲשִׁירָה לֵה'", והם אומרים "אֲשִׁירָה לֵה'", והם אומרים "אֲשִׁירָה לֵה'". משה אמר "כִּי גָאָה גָאָה", והם אומרים "כִּי גָאָה גָאָה".

ולדעת רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, הכתוב "לְאֹמֶר" מלמד, שכל מה שהיה משה אומר, היו העם חוזרים ואומרים אחריו, כקטן המקרא את ההלל שאינו מוציא את השומע ידי חובתו, וצריך השומע לחזור אחריו מילה במילה. משה אמר "אֲשִׁירָה לֵה'", והם אומרים "אֲשִׁירָה לֵה'". משה אמר "כִּי גָאָה גָאָה", והם אומרים "כִּי גָאָה גָאָה".

ולדעת רבי נחמיה, ממה שנאמר "לְאֹמֶר", משמע שמשה היה אומר, וממה שנאמר "וַיֹּאמְרוּ", משמע שהכל היו אומרים, מלמד, שמשה פתח בשירה, והכל אומרים עמו יחד, כמו שהציבור קוראים את שמע, שהסופר הפורס² על שמע מתחיל לומר "שמע", וכל העם אומרים עמו, וכך שרתה רוח הקודש על כולם, וכוונו יחד את השירה ככתבה.³

ובתוספתא מסיים, ואותן המלאכים שאמרו "מה אנוש כי תזכרנו", אמר להן הקב"ה, באו וראו את השירה, כיון שראו את ישראל, פתחו אף הן ואמרו שירה, שנאמר "ה'

¹ "הללויה", שהוא ראש הפרשה, על כל דבר שהוא אומר, עונים אחריו הללויה. דתנן במסכת סוכה, מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו, הוא עונה אחריהן מה שהם אומרים, ואם היה גדול מקרא אותו, עונה אחריו "הללויה". [רש"י].

² סופר הוא מלמד תינוקות, והוא תדיר בבית הכנסת, ופורס על שמע לעשרה הנועדים. ופורס, לשון פרוס החג, לפני החג, מתחיל בברכות שלפני קריאת שמע, והן עונים אחריו, וקורין כולן יחד. [רש"י].

³ בתוספתא, רבי נחמיה אומר, כבני אדם שקורין את שמע, שנאמר, ויאמרו לאמר, מלמד שהיה משה פותח תחילה, וישראל עונים אחריו, וגומרין, משה אמר אז ישיר משה, וישראל אומרים אשירה לה, משה אמר עזי וזמרת יה, וישראל אומרים זה אלי ואנוהו, משה אמר ה' איש מלחמה, וישראל אומרים ה' שמו. [תוס'].

¹ ורבי שמעון בן אלעזר אומר, לא נאמרה פרשה זו אלא לענין עקידה. [תוס'].

² עולל גדול מיונק, כדכתיב "מעולל ועד יונק", ודרך המקרא לומר כן, כלומר כלה הכל, מן החשוב עד הגרוע, כמו "משור ועד שה". [רש"י].

³ "לא" כתיב.

⁴ "לא" כתיב.

אֲהָבִי" (ישעיה מ"א ח'), כך עבודת איוב מאהבה היתה.

מפתח עניינים

מה בין עושה מאהבה לעושה מיראה

רבי שמעון בן אלעזר אומר, גדול העושה מאהבה^א יותר מן העושה מיראה, שהעושה מיראה, זכותו תלויה להגן לאלף דור, והעושה מאהבה, זכותו תלוי להגן לאלפיים דור.

בעושה מאהבה נאמר "וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לְאֲהָבִי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי" (שמות כ"ח).

ובעושה מיראה נאמר, "וְנִדְעָתָּ כִּי הוּא אֶלְקִיךָ הוּא הָאֱלֹקִים הָאֵל-הַנִּצְּמָן שֶׁמֶר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאֲהָבִי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי^ב לְאֶלְפֵי דָוָר" (דברים ז' ט).

ואף שבשני הכתובים נאמר גם אוהביו וגם שמרי מצוותיו, מכל מקום בכתוב הראשון סמך אלפים לאוהביו, ובכתוב השני סמך שומרי המצוות לאלף דור.

מאהבה ומיראה שניהם צדיקים גמורים

שני תלמידים היו יושבים לפני רבא. אחד מהם אמר, הקריאוני בחלומי את הפסוק, "מִה רַב טוֹבָךָ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאָיִךָ פְּעֻלַת לַחֲסִים כָּךְ נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם" (תהילים ל"א כ). ואחד מהם אמר, הקריאוני בחלומי את הפסוק, "וַיִּשְׁמְחוּ כָל חוֹסֵי כָךְ לְעוֹלָם וַרְנֵנוּ וְנִסְדָּ עֲלֵינוּ וְנַעֲלָצוּ כָךְ אֲהָבֵי שְׁמֶךָ" (תהילים ה' י"ב). אמר להם רבא, שניהם חכמים, צדיקים גמורים אתם, זה מאהבה, וזה מיראה^ג.

סליק פרק כשם שהמים

פרק המישי כשם שהמים

דף כ"ז 1

דברים שדרשו בו ביום 1

את מי המים בודקים 1

דף כ"ח 1

כשיש עוון בבעל אין המים בודקים את אשתו 1

למי הסוטה נאסרת 1

ספק טומאה 2

דף כ"ט 3

וולד שלישי לטומאה 3

וולדות טבול יום בקדש 4

וולד רביעי לטומאה בקדש 4

דף ל' 5

דעת הרבה חכמים שאין שני עושה שלישי בחולין 5

הטעונים טבילה מדברי סופרים 5

האוכל אוכלים טמאים 5

וולד ראשון הראוי לעשות וולד רביעי לקודש 6

הפרשת חלה מעיסה שנטמאה במזיד 6

איסור תחומין 7

כיצד אמרו ישראל שירה 8

אפילו קטנים ועוברים אמרו שירה 8

דף ל"א 8

עבודת איוב את הקב"ה 8

מה בין עושה מאהבה לעושה מיראה 9

מאהבה ומיראה שניהם צדיקים גמורים 9

סליק פרק כשם שהמים

^א בירושלמי, רבי עקיבא הוה מתדין קמיה טורנוסרופוס הרשע, אתת עונתא דקריית שמע, שרי קרי וגחך, אמר ליה, סבא סבא, או חרש אתה או מבעט ביסורין את, אמר ליה תיפח רוחיה דההוא רשיעא, לא חרש אנא, ולא מבעט ביסורין אנא, אלא כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה, "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", רחמתיה בכל לבי, רחמתיה בכל נפשי, רחמתיה בכל ממוני, לא הות בדיק ליה, וכיון דמטי ליה בכל נפשיה, ואתיא ענתיה דקריית שמע, ולא איפליג עליה, בגין כן אנא קרי וגחך. [תוס'].

^ב "מצותו" כתיב.

^ג ואין אלו דומין לפרוש מאהבה ולפרוש מיראה, דהנהו מאהבת שכר ומיראת פורענות הקללות והעונשין, והכא מאהבת המקום ומיראתו, שמוראו גדול ומוטל על הבריות. [רש"י].